ŞAH İSMAİL (HATÂÎ) DİVANI HAKKINDA MANZUM ÇEVİRİ DENEMESİ

PROF. DR. MEHMET KANAR *

ÖZ

Türk edebiyatının birinci derecede önemli şairlerinden biri olan, Hatâî mahlasını kullanan Şah İsmail (1487-1524)'in *Külliyat*'ının Türkiye'de, İran'da ve başka ülkelerde bir hayli nüshası vardır. Yazma nüshalar ışığında yapılan yayınlar arasında Arap harfli metin neşri olarak **Aziz Aga Ahmedov**'un "*Şah İsmail Hatâî, Eserleri*" (I-II, Bakü, 1966-1973) adlı çalışması, Turhan Genceî'nin "*Şah İsmâil Hatâî*" (Napoli, 1959) adlı neşri, bunun yanı sıra Türkiye'de yapılan yayınlar da dikkate alınmalıdır.

Burada belirtilmesi gereken hususlardan biri, yazmalar arasındaki farklılıkların, imlâ özelliklerinin dikkate alınması gerekliliğidir. Mesela Vatikan nüshası (Turc 221) ile İran nüshası (Kitâbhâne-yi Meclis-i Şûrâ-yi Millî, şomâre-yi sebt-i kitâb 62919, şomâre-yi kafese: 4096) [Bu talik yazmasının yazısı benim ölçülerime göre muhteşemdir.] arasında hem beyitlerde hem imlada bazı farklılıklar gözlemlenmektedir. Öte yandan çok kıymetli olsalar da Vatikan nüshası da dahil olmak üzere yazmalarda eksik sayfalar bulunmaktadır.

Son zamanlarda İran'da Hatâî Divanının eksiksiz bir nüshasının bulunduğunu haber aldım. Bütün bu nüshaların ışığında, bilimsel nüsha farkı gösterme yöntemlerine uyularak Hatâî Divanı'nın yeniden "edition critique" [tenkidli metin neşri] çalışmasının yapılması gerekmektedir. Bu çalışma sırasında şimdiye kadar yapılmış olan yayınlar da dikkate alınmalıdır.

* *PROF. DR. MEHMET KANAR*, TC Yeditepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi, (İstanbul Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi), email: mehmet.kanar@yeditepe.edu.tr; profkanar@gmail.com

Türkçenin Azerbaycan ağzına uyum sağlayarak, mesela "cevr" kelimesinin "cövr" şeklinde yazılması, bir bakıma haklı görünse de, bilimsel neşirlerde klasik telaffuz kurallarından uzaklaşılmaması gerektiğini düşünüyorum.

Sağlıklı bir Hatâî Divan'ı ortaya koyulduktan sonra sadeleştirme yöntemiyle manzum metin çeviri denemeleri yapılabilir. Böyle bir düşünceden hareketle herkesin anlayabileceği sadeleştirilmiş, manzum bir Hatâî Divanı çalışmasının hazırlanabileceğini göstermek amacıyla Divan'ın baş tarafından seçtiğim örnek gazellerin "dil içi" manzum çeviri denemesini yaptım. Daha önce bunun denemesini Fuzuli Divanı'nda (Ayrıntı), Baki Divanı'nda (Ayrıntı'da baskı sırası bekliyor), Rübab-ı Şikeste çalışmamda (SAY) yapmıştım. Okuyucu tarafından ilgiyle karşılandığını tespit etttim. Klasik bir eser yayınlanacaksa, üç ayrı kesim için ayrı çalışma yapılmalıdır. 1. Akademik kesim; 2. Halk kesimi; 3. Çocuklar. Özellikle çocuk edebiyatı için pedagojik yöntemler ışığında dili hafifletilmiş metin.

Bu makaleyi hazırlarken otuz gazelin önce Arap harfli metnini, hafif transkripsiyonlu latinize şeklini verdikten sonra manzum çevirisine geçtim. Sunulan çalışmadaki amacım halkın eski edebiyata dikkatlerinin çekilmesinden ibarettir.

Anahtar Kelimeler: Şah İsmail, Şah İsmail Divanı, Fars edebiyatı, Türk edebiyatı**.**

ABSTRACT

Shah Ismail (1487-1524) which is one of the most important poets of Turkish Literature, uses the "Hatâî" name in the poem, has a lot of kind of publishes in Turkey, Iran and other countries. I recently heard that there was a complete copy of Hatâî Divan in Iran. In the light of all these copies, it is necessary to re-run the "edition critique" of the Hatâî Divan by following the methods of showing the scientific copy difference. The publications that have been made up to date should be taken into account during this study.

After the introduction of a complete *Hatâî Divan*, verse text translation experiments can be done by simplification. In order to demonstrate the simplification of *Hatâî Divan* that everybody can understand, I have tried to translate verse of the example gazals chosen by the head of the Divan.

While preparing this article, I went to verse translation after giving Arabic alphabet texts, latinize form with light transcription. The purpose of the present work is to draw people's attention to the old literary works.

Keywords: King Hatâî, King Hatâî Divan, Persian Literature, Turkish Literature

چکیده

کلیات شاه اسماعیل (۱۴۸۷-۱۵۲۴) که یکی از بزرگترین شعرای ادبیات ترک می باشد ومتخلص به "ختایی" می باشد در نسخ بسیار زیادی در ترکیه، ایران و اقصی نقاط جهان چاپ شده است. اخیرا با خبر شدم که یکی از نسخ ختایی که نواقص بسیار کمی دارد در ایران به چاپ رسیده است. باید با دردست داشتن این نسخ و با به کارگیری روش های نوین علمی دیوان ختایی بازنشر یابد. در جریان این کار باید مقالات علمی موجود در این زمینه نیز مورد توجه قرار گیرد. پس از تکمیل نسخه قابل استناد از دیوان ختایی می توان با روش های ساده سازی به ترجمه ابیات آن نیز پرداخت. با این اهداف سعی در ترجمه ابیات ابتدایی غزلیات دیوان نمودم. در آماده کردن این مقاله ابتدا الفبای عربی سی غزل، سپس شکل لاتین آن و در نهایت ترجمه آن ها را دادم. هدف اصلی من در این اثر جلب توجه مردم به ادبیات قدیم می باشد.

کلید واژه ها: شاه ختایی، دیوان شاه ختایی، ادبیات فارسی، ادبیات ترکی.

GAZELLER

1

جان و دلمی قویمشم یولنکده من ای دلربا
تا که من اویخوده کوردم سن تکی بر مهلقا

تا که عشقکنک بلاسی جانمه کار ایلدی
ای طبیبم بیلمزم کیم وار می بو درده دوا

دانۀ خالنکه تا کیم مرغِ جان قیلدی هوس
دامِ زلفنک حلقه سینه اولدی جانم مبتلا

ای مروت معدنی مندن کرم قیلمه دریغ
قنبرنکم من سننک شاهم بعشقِ مرتضا

اوزکه عاشقلر اگرچه جان ویرور دلدارینه
بو خطائی خسته کور یولنکده قیلدی جان فدا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Cân u dilmi koymuşam yoluñda men ey dilrübâ
Tâ ki men uyẖuda gördüm sen teki bir mehlikâ

Tâ ki aşkuñuñ belâsı cânuma kâr eyledi
Ey tabîbüm bilmezem kim var mı bu derde devâ
Dâne-yi ẖâlüñe tâ kim mürg-i cân kıldı heves
Dâm-ı zülfüñ halkasına oldı cânum mübtelâ

Ey mürüvvet ma'deni! Menden kerem kılma dirîğ
Kanberüñem men senüñ şâhum be 'eşk-i Murtezâ

Özge âşıklar egerçi cân virür dildârına
Bu Ḫetâî ẖeste gör yoluñda kıldı cân fedâ

***

Gönül çelen! Canımı, gönlümü koydum yoluna ben
Senin gibi bir Ay yüzlüyü düşümde görünce ben

Aşkının belası canıma işlediğinden beri
Doktorum! Bu derdin devası var mı? Bilmem ki

Tamah ettiğinden beri yanak benine can kuşum
Kıvrımlı zülfünün tuzağına tutuldu canım

Mürüvet madeni! Keremini esirgeme benden
Şahım! Murtaza aşkına! Kamberinim senin ben

Başka aşıklar can verir sevdiğine gerçi
Gör yaralı Hatâî'yi; canını uğrunda feda etti

2

حسننک بیانی سورۀ یاسین و هل أتا
ای کعبۀ مبارک و ای مروه و صفا
دورِ فلک ویرورسه منکا اختیارینی
بر تارِ موینی دو جهانه قیلم بها

کلمش دکل کلوبدور بیلمز بروزِ حشر
دورِ قمر سننک تکی بر شاهِ مهلقا

کیم که وصالنک ایستیه اخلاص ایله سننک
اوستنده ظل سایه سعادت توتر هما

توپراغه باس ایاغنکی ای کوزلرم نوری
کیم خاکِ پاینکی دیلرم بهرِ توتیا

شیدا و مست و واله و حیرانم ای صنم
اخلاص ایله یولنکده منم رند و جان فدا

خورشید وماه و جمله ستاره بر انجمن
قیلدی سجود صورتنکه ای عزیزِ ما

روحِ مصور اولدی یوزنکدن بآب و گل
سنسن شها بو احسنِ تقویمه کیمیا

انسان دکلدی کوکده ملک یوخ ایدی هنوز
سن وار ایدنک جهانده ایا دُر دَر ابتدا

همتاسی اول شهنشهِ اعظم نگارمنک
یوخدر بحقِ حرمتِ اولادِ مصطفی

یارنک یولنده خسته خطائی یوروخمه تیغ
اولکل شهیدِ دشت و بیابانِ کربلا

[Mef'ûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün]

Hüsnüñ beyânı sûre-yi Yâsîn ü Hel etâ
Ey Ka'be-yi mübârek u ey Merve vü Sefâ

Devr-i felek virürse maña iḫtiyârını
Bir târ-ı mûyını dü cihâna kılam behâ

Gelmiş değül gelübdürebilmez be rûz-i haşr
Devr-i kamer senüñ teki bir şâh-ı mehlikâ

Kim ki visâlüñ isteye iẖlâs ile senüñ
Üstinde zıll-i sâye se'âdet tutar hümâ

Toprağa bas ayağıñı ey gözlerüm nûrı
Kim ẖâk-i pâyüñi dilerem behr-i tûtiyâ

Şeydâ vü mest ü vâlih ü heyrânem ey senem
İẖlâs ile yoluñda menem rind ü cânfedâ

Ḫurşîd ü mâh u cümle sitâre ber encümen
Kıldı sücûd sûretüñe ey azîz-i mâ

Rûh-i musavver oldı yüzüñden be âb u gil
Sensen şehâ bu ahsen-i takvîme kîmiyâ

İnsân değüldi gökde melek yoẖ idi henüz
Sen var idin cihanda eyâ dür der ibtidâ

Hemtâsı ol şehenşeh-i a'zam nigârumıñ
Yoẖdur behakk-i hürmet-i evlâd-ı Mustafâ

Yârüñ yolında ẖaste Ḫetâî yoruẖma tîğ
Olgil şehîd-i deşt ü beyâbân-i Kerbelâ

***

Güzelliğin açıklanır Yâsin'le, Hel'etâ'yla
Ey mübarek Kâbe, ey Merve, ey Safâ!

Feleğin dönüşü her şeyi bıraksa bana
Saçının bir telini bedel tutarım iki dünyaya

Mahşer gününe kadar gelmiş değil, getiremez de
Ay'ın dönüşü senin gibi Ay yüzlü bir şahı

Kim ihlas ile sana kavuşmak isterse
Hüma kuşu saadet gölgesi salar üstüne

Gözümün nuru! Toprağa bas ayağını
Tutya için isterim zira ayağının toprağını
Aşık, sarhoş, şaşkın, hayranım ey senem!
İhlas ile yolunda can feda eden rind benim

Güneş, Ay, yıldızlar bir araya geldi
Ey bizim azizimiz! Yüzüne karşı secde etti

Su ile balçık sayende musavver ruh oldu
Şahım! En güzel yaratılışın sensin kimyası

İnsan yoktu, melekler yoktu henüz gökte
Ey ilk inci! Sen vardın dünyada

O şahlar şahı sevgilinin bir benzeri
Yoktur Mustafa evladının hürmetine

Yaralı Hatâî! Yârin yolunda kılıç bileme
Olmaya çalış Kerbela çölünün şehidi

3

ایلرم بنیاد اول بن ده از نامِ خدا
اول یاراتمش سرورِ مردان علی المرتضا

عاجز اولمه ای کونکل منکر کرکمز اهلِ دل
حق تعالی بویروغیله مور اولنده اژدها

ایله سلطاندر که یوقدر مثل و هم همتا آکا
بویروغندن کیم آننک چیقماز شه و میر و گدا

کیم که حقه منکر اولدی قوی جزاسیدر آننک
ذره جه رحم ایتمکل سن تا کیم او حالن دویا

ایت رقیبلر طعن ایدرسه ای خطائی حقه سال
اولمه غمگین کیم سنکا قیلدیغنی حقدن تاپا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Eylerem bünyâd evvel ben de ez nâm-ı Hüdâ
Ol yaratmış server-i merdân Aliyyü'l-Murtezâ

Âciz olma ey köñül; münkir gerekmez ehl-i dil
Pak Teâlâ Buyruğıyla mûr olanda ejdehâ

Eyle sultândur ki yokdur müsl ü hem hemtâ aña
Buyruğından kin anuñ çıkmaz şeh ü mîr ü gedâ

Kim ki Hakk'a münkir oldı koy cezâsıdur anuñ
Zerrece rahm etmegil sen tâ kim ol hâlin duya

İt rakîbler ta'n iderse ey Ḫetâî Hakk'a sal
Olma gamgîn kim saña kıldığını Hak'dan tapa

***

Tanrı adıyla başlarım ben de ilkin
Yiğitlerin önderi Ali Murtaza'yı var edenin

Gönlüm! Aciz olma; inkâr gerekmez gönül ehline
Karınca ejderha olunca Yüce Tanrı emriyle

Öyle sultandır ki eşi, dengi olamaz
Şahı, emîri, yoksulu onun buyruğundan çıkmaz

Hakk'ı inkâr edeni, bırak, çeksin cezasını
Zerre kadar acıma; anlarsın halini

İt rakipler kınarsa seni Hatâî; bırak Allah'a
Sana ettiğini Allah'tan bulur; olma gamlı

4

نیلرم اول جنتی ایچنده دلدار اولماسا
قوی آنی ویرانه قالسون باغچه ده بار اولماسا

غفلت اهلی قالدی حقدن شویله بیل کیم بی نصیب
قنده دیداری کورر اول بونده بیدار اولماسا

دنیاده عاشق اولان کیدی ملامت دوننی
هر یتن عاشق اولورمی درد آکا کار اولماسا

عاشقنک میدانده باشی توپ یرینه چالینور
باشنی میدانه قویمز کیم که سردار اولماسا

دوغرولق دوست قاپوسودر دوغری کل کیر بو یوله
اکری میدانده اوتانور آنده اقرار اولماسا

ای خطائی گوهری خرج ایلمه نادانه سن
گوهرنک قدرینی بیلمز گر خریدار اولماسا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Neylerem ol cenneti içinde dildâr olmasa
Koy anı vîrâne kalsun bağçede bâr olmasa

Gaflet ehli kaldı Hak'dan şöyle bil kim bînasîb
Kanda dîdârı görer ol bunda bîdâr olmasa

Dünyada âşık olan geydi melâmet donuni
Her yeten âşık olur mu derd aña kâr olmasa

Âşıkun meydanda başı top yerine çalınur
Başını meydâna koymaz kim ki serdâr olmasa

Doğruluk dost kapusudur doğru gel gir bu yola

Eğri meydanda utanur anda ikrâr olmasa

Ey Ḫetâî govheri ḫarc eyleme nâdâne sen
Govherin kadrini bilmez ger ḫarîdâr olmasa

***

Neyleyim o cenneti, içinde sevgili yoksa
Bırak onu virane kalsın, meyve olmasın bahçede
Gaflettekiler Hak'tan nasipsiz kaldı
O burada uyanık olmasa, nasıl görür yüzünü?

Aşık olanlar dünyada melamet giysisi giydi
Dert onu etkilemezse herkes aşık olur mu?

Meydanda top yerine çalınır aşığın başı
Serdar olmayan koymaz meydana başını

Doğruluk dost kapısıdır, doğru gel, gir bu yola
İkrar olmasa, eğri olan utanır meydanda

Hatâî mücevheri harcama cahil olana
Mücevherin kadrini bilmez, alıcı olmasa

5

دمبدم یوز مینک سلام اولسون سنکا ای مصطفا
جمله دللرده صفا سندن درر یا مصطفا

جمله عالم فخریسن کافر منافق قهریسن
انبیالر ایچره سنسن بهتری یا مصطفی

گر منم یتمز الم سورتم یوزم توپراغنه
مرحیا بادِ صبا ویرسون سلام یا مصطفا

یریوزی سندن منور قبلۀ پرنور آنکا
شول مبارک مرقده سندن سلام یا مصطفا

ای خطائیننک امیدی ای جهاننک سروری
جمله پیغمبرلره سلطان درر یا مطصفا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Dembedem yüz miñ selâm olsun saña ey Mustafâ
Cümle dillerde safâ sendendürür yâ Mustafâ

Cümle âlem faḫrisen kâfir münâfık kahrısen
Enbiyâlar içre sensen bihteri yâ Mustafâ

Ger menüm yetmez elüm sürtem yüzüm toprağına
Merhabâ bâd-ı sabâ virsün selâm yâ Mustafâ

Yeryüzi senden münevver kıble-yi pürnûr aña
Şol mübârek merkade senden selâm yâ Mustafâ

Ey Ḫetâî'nüñ ümidî, ey cihânuñ serveri
Cümle peygamberlere sultandurur yâ Mustafâ

***

Her an yüz bin selam olsun sana ya Mustafa

Bütün gönüllerin sefası senden ya Mustafa

Bütün âlemin kıvancısın, kâfire, münafığa kâhırsın
Peygamberler içinde en iyisin ya Mustafa

Gücüm yetmiyorsa yüzümü sürmek için toprağına
Sabâ yeli merhaba desin, selam versin sana ya Mustafa

Yeryüzü seninle aydın, nurlu kıbledir dünyaya
O mübarek türbeye selam olsun ya Mustafa

Hatâî'nin ümidi, dünyanın serveri
Bütün peygamberlerin sultanıdır Mustafa

6

هر کیمه کیم سنجیلین بر پری وش یار اولا
عقل و هوشی خانمانندن دخی آوار اولا

باشنه هر کمسه ننک دوشسه صاچنک سودالری
ترک ایدوب دنیانی عمرندن دخی بیزار اولا

سن تکی عالمده اولمز گر اولرسه دلبرا
کیم کوزی جادو صفت هم قاشلری مکار اولا

درد و غم کلدکجه سندن شاه اولرمن دلبرا
کورم آنلری منم کونکلمده برخوردار اولا

قیله دونمشدر وجودم محنت و جورنک چکوب
ساغ کزن دشمنلرنک بو بنده تک بیمار اولا

همدمنک دائم رقیب اولمشدر ای گل یوزلی یار
خنده بر گل بیتسه لازمدر یاننده خار اولا

عشقنکه هر کیم گرفتار اولدی ای کافر نیجه
شیخِ صنعان تک بلینه باغلین زنار اولا

وصل ایلن شاد ایله قورتار درد و غملردن منی
دردِ هجراننک چکن کیم بو دلِ افگار اولا

وارمیدر بر کمسه یارب اهلِ عشاق ایچره یار
بو خطائی خسته دل تک عاشقِ دیدار اولا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Her kime kim sencileyin bir perîveş yâr ola
Akl u hûşı ḫânümânından daḫı âvâr ola

Başına her kimsenüñ düşse saçuñ sevdâları
Terk idüp dünyânı ömründen daḫı bîzâr ola

Sen teki âlemde olmaz, ger olarsa dilberâ
Kim gözi câdûsifet, hem kaşları mekkâr ola

Derd ü gam geldikçe senden şâh olurmen dilberâ
Görüm anları menüm köñlümde berḫurdâr ola

Kıla dönmüşdür vücûdum mihnet ü cevrüñ çeküp
Sağ gezen düşmenlerüñ bu bende tek bîmâr ola

Hemdemüñ dâim rakîb olmışdur ey gül yüzli yâr
Ḫanda bir gül bitse lâzımdur yanında ḫâr ola

Aşkuña her kim giriftâr oldı ey kâfir nice
Şeyḫ-i San'ân tek beline bağlayan zünnâr ola

Vasl ilen şâd eyle kurtar derd ü gamlardan meni
Derd-i hicrânuñ çeken kim bu dil-i efgâr ola

Var mıdur bir kimse Yârab ehl-i uşşâk içre yâr
Bu Ḫetâî ḫastedil tek âşık-ı dîdâr ola

***

Kimin senin gibi peri yüzlü sevgili olsa
Unutur evi barkı, aklı gider, avare olur

Kimin başına düşse saçının sevdaları
Terkeder dünyayı, ömründen de bîzar olur

Dilberim! Senin gibi âlemde olmaz; olsa da
Gözü büyücü, kaşları hilekâr olur

Dilberim! Senden dert, gam geldikçe şah olurum
Görürüm onları, benim gönlüm de mutlu olur

Mihnetini, cevrini çekip kıla dönmüştür vücudum
Sağ gezen düşmanlar umarım benim gibi hasta olur

Gül yüzlü yâr! Hemdemin daima rakib olmuştur
Nerede bir gül bitse, mutlak yanında diken olur

Hey kâfir! Kim senin aşkına tutulduysa
Şeyh-i San'an gibi belinde zünnar bağlı olur

Vuslatınla şâd et, kurtar beni dert ile gamdan
Ayrılığının derdini çeken, bu yaralı gönül olur

Yarabbi! Aşıklar içinde var mı yâr olan kimse
Gönlü yaralı Hatâî gibi sevgiliye aşık olur?

7

ای کونکل صدق ایله هر کیم شاه ایلن یولداش اولا
یوز کرک دوندرمیه هر نیجه کیم یول داش اولا

یولی گر داش اوله گر یای اوله گر اوخ و قیلج
مرشدندن دونه ننک معنی ده اسمی لاش اولا

قول کرک تانیدا اوز دوغرولوغین حق یولینه
اعتقادن ایرمیه گر بای و گر قلاش اولا

ای کونکل جهد ایلکل دوغری اولاکور شاهه سن
عاقبت قلبی چیخر هر کیمسه کیم قلماش اولا

ای خطائی صدقیله بو شاه اياغنه کلن
عاقبت بر کون گمان سز خلق ایچنده باش اولا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Ey köñül sıdk ile her kim şâh ilen yoldaş ola
Yüz gerek döndermeye her niçe kim yol daş ola

Yolı ger daş ola ger yay ola ger oẖ u kılıc
Mürşidinden dönenüñ ma'nîde ismi lâş ola

Kul gerek tanıda öz doğruluğın Hak yolına
İ'tikâdın ırmaya ger bây u ger kallâş ola

Ey köñül cehd eylegil doğrı olagör şâha sen
Âkıbet kalbi çıẖar her kimse kim kolmâş ola

Ey Ḫetâî sıdkile bu şâh ayağına gelen
Âkıbet bir gün gümansuz ẖalk içinde baş ola

***

Gönlüm! Kim şahın yoldaşı olursa doğrulukla
Kim yoldaş olursa, yüzünü çevirmemeli asla

Yolunda taş, yay, ok veya kılıç olsa da
Mürşidinden dönenin ismi leş demektir anlamca

Kul tanıtmalı içten doğru olduğunu
İster zengin ister kalleş olsun, bozulmasın itikadı

Gönlüm! Çalış çabala, doğru ol şaha
Boş konuşanın kalplığı anlaşılır sonunda

Hatâî! Kim doğrulukla gelirse bu şahın ayağına
Halk içinde baş olur nihayet, kuşku yok bunda

8

ای بنده گر جهانده پناهنک اله اولا
کمتر قولنک مقامی سننک پادشاه اولا

عاشق اودر که دعوی ایدرسه بو سوزینه
قانلو یاشینه چهرهٔ زردی گواه اولا

محرابی وار که زاهدنک اما که عاشقه
معشوقننک اياغی ایزی قبله گاه اولا

بدخواهم اولسه جمله جهان چکمزم ملال
چون اول صنم منمله اگر نیک خواه اولا

باشدن اياغه بنده خطائی خطالودر
زاهد خاچن که خوبلری سومک گناه اولا

[Mef'ûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün]

Ey bende ger cihanda penâhuñ ilâh ola
Kemter kuluñ makâmı senüñ pâdişâh ola

Âşık odur ki da'vî iderse bu sözine
Kanlu yaşına çihre-yi zerdi güvâh ola

Mihrâbı var ki zâhidüñ ammâ ki âşıka
Ma'şûkınuñ ayağı izi kıblegâh ola

Bedḫâhum olsa cümle cihân çekmezem melâl
Çün ol sanem menümle eger nîkḫâh ola

Başdan ayağa bende Ḫetâî ḫatâludur
Zâhir ḫaçan ki ḫûbları sevmek günâh ola

***

Ey kul! Dünyada Allah olursa sığınağın
Padişah olur makamı en küçük kulunun

Aşık dediğin iddialı olursa bu sözde
Kanlı yaş ile sarı yüz tanık olur sözüne

Mihrabı vardır o zahidin, oysa aşığa
Sevdiğinin ayak izi kıbledir ona

Gam yemem herkes kötülüğümü istese
O senem eğer benim iyiliğimi istese

Kul Hatâî baştan ayağa hatalı
Hey sofu! Güzel sevmenin neresi günah ki?

9

روشن یوزنک که زلفنک اولوبدر نقاب آکا

نسبتدر ابر ایچنده مه و آفتاب آکا

عشقنک سننک مخزنِ گنجِ الهیدر
آندندرر که مسکن اولوبدر خراب آکا

عشقنک ندر جهانده سننک ای پری صفت
حیران درر فلکده گزن ماهتاب آکا

اویخوده کوزلرم نیجه کورسون جمالنکی
عشقنکده چونکه کلمدی بر ذره خواب آکا

عاشق درر یاکاغنکه زلفنک خطائی تک
آندن دوشر بو وجه ایله بو پیچ و تاب آکا

[Mef'ûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün]

Rûşen yüzüñ ki zülfüñ olubdur nikâb aña
Nisbetdür ebr içinde meh ü âfitâb aña

Aşkuñ senüñ maẖzen-i genc-i ilâhîdür
Andandurur ki mesken olubdur ẖarâb aña

Aşkuñ nedür cihanda senün ey perîsıfat
Heyrândurur felekde gezen mâhtâb aña

Uyẖuda gözlerim nice görsün cemâliñi

Aşkuñda çünki gelmedi bir zerre ẖâb aña

Âşıkdurur yañağuna zülfüñ Ḫetâî tek
Andan düşer bu vech ile bu pîçütâb aña

***

Zülüflerin örtü olmuştur aydınlık yüzüne
Bu hal benzer bulut ardındaki güneş ile aya

Senin aşkın ilahi hazineler mahzeni
Bu yüzden harabeler mesken olmuştur ona

Peri sıfatlı! Nedir senin aşkın dünyada?
Gökyüzünde gezen parlak ay hayrandır ona

Gözlerim cemalini nasıl görsün uykuda?
Aşkının yolunda zerre kadar uyku gelmedi ona

Hatâî gibi zülfün de aşıktır yanağına
Bu yüzden böyle kıvrım kıvrım olmak düşer ona

10

من بعد اگر منمله حبیب اولسه آشنا
من جانمی یولنده آننک ایلرم فدا

گلگون یوزنک خیالنه دوشدی کونکل ینه
بکزم صارالدی درد ایله مانندِ کهربا

دار الشفایه کتمدیکم جاندن اوترودر
ای جسممنک حیاتی لبنکدر منکا شفا

چشمنک جهانده فتنه و آشوب کوسترور
هر دم قیامتی قوپارور قامتنک منکا

یاصدن خطائی یار ایشیکنه اعتقاد ایله
شام و سحرده دولتنه ایله کل دعا

[Mef'ûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün]

Min ba'd eger menümle habîb olsa âşinâ
Men cânumı yolında anuñ eylerem fedâ

Gülgûn yüzüñ ḫiyâline düşdi köñül yine
Beñzüm saraldı derd ile mânend-i kehrübâ

Dârüşşifâya getmediğüm candan ötrüdür
Ey cismümüñ heyâtı lebüñdür maña şifâ

Çeşmüñ cihanda fitne vü âşûb gösterür
Her dem kıyâmeti koparur kâmetüñ maña

Yasdan Ḫetâî yâr işiğine i'tikâd ile
Şâm ü seherde dovletine eylegil du'â

***

Bundan böyle sevdiğim olsa benimle aşina

Canımı onun yolunda ederim feda

Gönül düştü yine gül renkli yüzünün hayaline
Kehribar gibi sarardı benzim dert ile

Canımdan dolayı gitmiyorum darüşşufaya
Vücudumun hayatı! Dudağındır bana şifa

Gözün fitne, kargaşa gösterir dünyada
Boyun her an kıyamet koparır bana

Hatâî! Yar eşiğine yaslan itikatla
Devletine dua et sabah da akşam da

11

چون سننک حسننک مثالی یوسفِ کنعانی در
یوزننکی هر کیم که سومز یوقدرر ایمان آکا

چون سننک حسننک مثالی یوسفِ کنعانی در
یوزننکی هر کیم که سومز یوقدرر ایمان آکا

آتشِ عشقنکده ای خونخواره کوزلو دلبرم
اویله یانمشدر بو باغرم یوقدرر درمان آکا

گل یاکاغنک دلبرا بس تازه تردر هر زمان
قانلو یاشمدن توکر هردم کوزم باران آکا

ظلمتِ زلفنكده كونكلى بو خطائى خسته ننك
خضره بكزر كيم كورنمز چشمۀ حيوان آكا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Hüsn-i ruḫsâruñ kim oldı cân ü dil heyrân aña
Va'de-yi dovr-i kamerni tapşurur dovrân aña

Çün senüñ hüsnüñ misâli Yûsuf-i Ken'ânidür
Yüzüñi her kim ki sevmez yokdurur îmân aña

Âteş-i aşkuñda ey ḫûnḫâre gözlü dilberüm
Öyle yanmışdur bu bağrum yokdurur dermân aña

Gül yañağuñ dilberâ bes tâzeterdür her zemân
Kanlu yaşumdan töker herdem gözüm bârân aña

Zulmet-i zülfüñde köñli bu Ḫetâî ḫestenüñ
Ḫızr'a beñzer kim görünmez çeşme-yi heyvân aña

***

Yüzünün güzelliği yok mu? Canım, gönlüm hayran ona
Kamer devri vaadinde bulunur devran ona

Senin güzelliğin Kenanlı Yusuf'a benzer ya
Kim sevmezse yüzünü, iman olur mu onda?

Kan dökücü dilberim! Aşkının ateşinde
Öyle yandı ki bağrım, derman olmaz ona

Dilberim! Gül yanağın tazedir her anda
Gözüm kanlı yaşımdan yağmur yağdırır her anda

Bu yaralı Hatâî'nin gönlü zülfünün karanlığında
Hızır'a benzer; çünkü ölümsüzlük pınarı görünmez ona

12

تاکه رخسارندن الرحمن علی العرش استوا
هم آننک شأننده منزل آیتِ شمس الضحا

سورۀ طها و یاسین و تبارک حسننه
کور نه تعظیم ایلمشدر حق تعالی ربنا

منفعلدر طلعتندن در فلک خورشید و ماه
شول جهتدن کیم یوزین نورندن آلمشدر ضیا

واله و سرگشته در عالمده اهلِ معرفت
وجهنه ای گوهرِ پاکیزۀ ارض و سما

بو خطائی دن عنایت کسمه ای شاهِ کرم
جانه یتمشدر جفادن لطف ایدوب قیلکل وفا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Tâ ki ruḫsârından er-Rahmân 'ale'l-arş istevâ

Hem anuñ şe'ninde münzel âyet-i Şemsü'z-zuhâ

Sûre-yi Tahâ vü Yâsîn ü Tebârek hüsnüne
Gör ne ta'zîm eylemişdür Hak Teâlâ Rabbenâ

Münfa'ildür tal'atından der felek ḫurşîd ü mâh
Şol cihetden kim yüzin nûrından almışdur ziyâ

Vâleh ü sergeştedür âlemde ehl-i ma'rifet
Vechine ey govher-i pâkîze-yi arz ü semâ

Bu Ḫetâî'den inâyet kesme ey şâh-i kerem
Câna yetmişdür cefâdan lutf idüb kılgil vefâ

***

Senin yüzünde Rahman arşı düzenledi
Onun hakkında Şemsudduhâ ayeti indi

Taha, Yasin sûresi kutlar güzelliğini
Yüce Rabbimiz bak nasıl tazim etti

Yüzünün nurundan aldığı için ışığı
Yüzünden gökteki ay ile güneş etkilendi

Yeryüzünün, gökyüzünün temiz incisi
Alemde şaşkın, avaredir marifet ehli

Kerem şahı! Hatâyî'den kesme inayeti
Lutfet, vefa göster. Cefan canıma yetti

13

وجهنكده پیدادر سننک انوارِ ذاتِ کبریا
اول یوزه قارشوده دوره شرمنده در شمس الضحا

لیلی جمالندن جدا مجنون کیمی سرگشته یم
فرهادوار ایستر شیرین دوداغنکدن شفا

جام مصفادن منکا ساقی ایچیردی بر قدح
صوفی نه بیلسون من نیجه اول جامدن بولدم صفا

هرکیم که توحید اهلیدر او دید و وادید اهلیدر
روزِ ازلدن تا ابد ایستر کمالِ منتها

من جاهل و نادانییم اول حسن ایچون حیرانییم
تا گنج ایکن پنهان ایدم شیمدی کوزمدن ظاهرا

عین الیقین حق سرّینه ادراک ایدن انسان ایدم
ای معرفتدن بیخبر انصافه کلکل بی حیا

جان و جهانی سزسزین نیلر خطائی خسته دل
سندن مدام احسان دیلر چونکه گدادر بی نوا

[Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün]

Vechüñde peydâdur senüñ envâr-ı zât-i Kibriyâ

Ol yüze karşuda dura şermendedür Şemsü'-zuhâ

Leylî cemâlinden cüdâ Mecnûn kimi sergeşteyem
Ferhâdvâr ister Şîrîn dudağuñdan şifâ

Câm-ı musaffâdan maña sâkî içirdi bir kadeh
Sûfî ne bilsün men nice ol câmdan buldum safâ

Her kim ki tovhîd ehlidür o dîd ü vâdîd ehlidür
Rûz-i ezelden tâ ebed ister kemâl-i müntehâ

Men câhil ü nâdânıyam, ol hüsn içün heyrânıyam
Tâ genc iken pinhân idüm, şimdi gözümden zâhirâ

Aynülyakîn Hak sırrına idrâk iden insân idüm
Ey ma'rifetden bîẖaber insâfa gelgil bîheyâ

Cân ü cihânı sizsizin neyler Ḫetâî ḫestedil
Senden müdâm ihsân diler çünki gedâdur bînevâ

***

Yüzünde görünüyor senin Tanrı nurları
Güneş bakamaz yüzüne karşı, utanır

Leyla cemalinden uzak Mecnun gibiyim avare
Gönlüm Ferhad gibi Şirin dudağından safa ister

Saf şaraptan bir kadeh içirdi bana saki
Ben o kadehten nasıl safa buldum; sufi ne bilir?

Tevhid ehlinden olan bilir böyle görüşmeleri
Ezelden ebede kadar sonsuz kemali ister

Cahilim, yoktur bilgim; o güzelliğin hayranıyım
Hazineyken saklıydım; şimdi gözüm görünür

Bir insandım ben Hak sırrını aynülyakin bilen
İnsafa gel hayâsız; hey marifetten bîhaber!

Sen yoksan canı, cihanı ne yapsın Hatâî?
Senden sürekli ihsan diler; çünkü zavallı yoksuldur

14

باطنم هجرنكده جانا دوپدولو قاندر منكا
آی یوزنكده ظاهر و گل كیمی خنداندر منكا

زهرِ هجرنک لشكرندن كشورِ جانه نه غم
چون خیالنک كونكلمنک تختنده سلطاندر منكا

بلبلِ زارم یوزنک باغِ گلستانمدرر
اول گلستان اوستنه زلفنک شبستاندر منكا

چشمِ مستنک كیجه لر نیچون اویانمز خوابدن
كیم ایشم هر صبح و شام آه ایله افغاندر منكا

بو خطائی یه رقیبنک حیله سی كار ایلمز

دائما چون دستگیرم فضلِ سبحاندر منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Bâtınum hicrüñde cânâ dopdolu kandur maña
Ay yüzüñde zâhir ü gül kimi ẖandândur maña

Zehr-i hicrüñ leşkerinden kişver-i câna ne gam
Çün ẖiyâlüñ köñlümüñ taẖtında sultândur maña

Bülbül-i zârem yüzüñ bâğ-ı gülistânumdurur
Ol gülistân üstine zülfüñ şebistândur maña

Çeşm-i mestüñ giceler neyçün oyanmaz ẖâbdan
Kim işüm her subh u şâm âh ile efgândur maña

Bu Ḫetâî'ye rakîbüñ hîlesi kâr eylemez
Dâimâ çün destgîrüm fazl-i Sübhândur maña

***

Sevgilim! Uzakken sen, içim dopdolu kandır bana
Ay yüzünde görünür, gül gibi güler durur bana

Ne gam can ülkesine ayrılık zehrinin ordusundan
Çünkü hayalin gönlümün tahtında sultandır bana

İnleyen bülbülüm ben; yüzün gül bahçemdir benim
Gül bahçesi üstündeki zülüflerin yattığım yerdir bana

Sarhoş gözün geceleri niçin uyanmaz uykudan?

İşim her sabah, akşam ah ile feryattır bana

Rakibin hilesi kâr etmez bu Hatâî'ye
Elimden daima tutan Tanrı'nın fazlıdır bana

15

دیارِ عشقه سلطانَم دلا من ده زمانمده
وزیرمدر غم و غصه اوطورمش ایکی یانمده

بلا و محنت و درد و غم ایله اَیله یاندم کیم
ایلیکلر قاره صو اولدی اریدی استخوانم ده

من اول جانبازِ سربازم فلک فوقنده در دارم
نیچه حلاجِ منصوری یوروتدم ریسمانمده

من اول شهبازِ کهسارم باش اکمم قلّهٔ قافه
نیچه عنقا کیمی یاورو اوچوردم آشیانمده

همان ال آرخه سی یرده جهاننک پادشاهیدر
خطائی هپ کچن سردن قدم قویان نشانمده

[Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün]

Diyâr-ı 'aşka sultânem men de zemânumda
Vezîrimdür gam u gusse, oturmuş iki yanumda

Belâ vü mihnet u derd ü gam ile eyle yandum kim
İlikler kara su oldu, eridi üstüẖânum da

Men ol canbâz-i serbâzem, felek fovkundadur dârum
Niçe Hellâc-i Mansûr'ı yürütdüm rîsmânumda

Men ol şehbâz-i kühsârem, baş eğmem kulle-yi Kâf'a
Niçe ʻankâ kimi yavru uçurdum âşiyânumda

Heman el arẖası yirde cihânun pâdişâhıdur
Ḫetâî hep keçen serden kadem koyan nişânumda

***

Gönlüm! Aşk diyarının sultanıyım ben de zamanımda
Gam ile keder vezirimdir; oturur iki yanımda

Öyle yandım ki bila, mihnet, dert, gam ile
İliklerim kara su oldu, eridi kemiklerim de

Ben fedai bir cambazım; darağacım gökler üstünde
Nice Hallac-ı Mansur'u yürüttüm ip üstünde

Ben dağların şahbazıyım, baş eğmem Kaf doruğuna
Anka kuşu gibi nice yavru uçurdum yuvamda

Kim el açar, kapanırsa yere, padişahtır bu dünyada
Hatâî! Bunlar başından geçer; ayağını basar izime

16

دوست یولنده حلال اولسون دلا غیرت سکا

غیردن بر ذره منت چکمدنک رحمت سکا

اول صنم عزمِ سفر ایتدی کونکل اکلنمه کیم
بر نفس دیدار کور کیم قالمایه حسرت سکا

ای دل و دین سز چیخین اودن که دلدارم کلور
سن ده ای جان دورمه کیم بر ویرمشک رخصت سکا

چارۀ بهبودمی صوردم معالجدن دیدی
درد دردِ عشق ایسه ممکن دکل صحت سکا

ای خطائی سن شهیدِ غمزۀ دلدارسن
حشرده رشک آپارور یتمش ایکی ملت سکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Dost yolında helâl olsun dilâ gayret saña
Gayrdan bir zerre minnet çekmedüñ, rahmet saña

Ol sanem ʻazm-i sefer itdi, köñül eğlenme kim
Bir nefes dîdâr gör kim kalmaya hasret saña

Ey dil ü dîn! Siz çıḫın evden ki dildârum gelür
Sen de ey cân! Durma kim bir virmişük ruḫsat saña

Çâre-yi bihbûdımı sordum muʻâlicden, didi

Derd derd-i ʻaşk ise, mümkin değül sıhhat saña

Ey Ḫetâî sen şehîd-i gamze-yi dildârsen
Haşrde reşk aparur yetmiş iki millet saña

***

Gönlüm! Dost yolunda helal olsun gayret sana
Başkasına zerre kadar minnet etmedin; rahmet sana

O senem niyetlendi yolculuğa; oyalanma
Bir nefeslik gör yüzünü; hasreti kalmasın sana

Gönlüm! Dinim! Çıkın evden; sevgilim geliyor
Hey can! Durma sen de! Bir kere izin verdik sana

Nasıl iyileşirim diye sordum hekime; dedi
Derdin aşk derdiyse; mümkün değil sıhhat sana

Hatâî! Sevgilinin gamzesiyle şehitsin sen
Mahşerde yetmiş iki millet kıskanır, bakar sana

17

خاکِ پاینک سرمه در عینمه انعام ایت منکا
گر قبول اولمز مرادم سندن اعلام ایت منکا

دردیمنک درمانی رخسارنکی کورمکدر سننک
تشنه یم بالله دوداغنک شربتن جام ایت منکا

چون کونکل خالنک اوجندن دوشدی زلفنک کیدینه
بی گناه اولدورمه کل هر لحظه آرام ایت منکا

ایستمن ظاهرده فاش اولمق آننکچون کوزلرم
مهرِ عشقنک رازینی ای یار الهام ایت منکا

بو خطائی دن کوتورکل محنتِ هجراننکی
ای پری رو تانکریچون آنجق سن الزام ایت منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Ḫâk-i pâyüñ sürmedür ‘aynuma, in’âm it maña
Ger kabûl olmaz murâdum senden, i’lâm it maña

Derdimüñ dermânı ruḫsâruñı görmekdür senüñ
Teşneyem billâh, dudâğuñ şerbetin câm it maña

Çün köñül ḫâlüñ ucından düşdi zülfüñ keydine
Bîgünâh öldürme gel her lahze ârâm it maña

İstemem zâhirde fâş olmak anuñçün gözlerem
Mihr-i ‘aşkuñ râzını ey yâr ilhâm it maña

Bu Ḫetâî’den götürgil mihnet-i hicrâñunı
Ey perîrû Tañriçün ancak sen ilzâm it maña

***

Bastığın toprak sürmedir gözüme; bağışla bana

Muradımı kabul etmezsen, bildir bana

Derdimin dermanı yüzünü görmektir senin
Susadım vallahi; dudağının şerbetinden ver bana

Gönlüm benin yüzünden düştü zülfünün tuzağına
Suçsuz yere öldürme; her an huzur ver bana

Ortalıkta görünmek istemem; onun için gözlerim
Sevgilim! Aşkının güneşini ilham et bana

Hatâî'ye çektirme ayrılık derdini
Peri yüzlüm! Allah aşkına yap bu iyiliği bana!

18

جان اولمز ایسه سن تکی جانان یتر منکا
وصلنک بو خسته کونکلمه درمان یتر منکا

هجرنک جفاسی ایله یاخوبدر بو کونکلمی
هر شب قاپونکده ناله و افغان یتر منکا

ظلمات ایچنده آبِ حیات ایستمز کونکل
لعلنک زلالی چشمهٔ حیوان یتر منکا

زاهد قووار ایسن منی میخانه دن بوکون
روزِ ازلده یار ایله پیمان یتر منکا

گرچه خطائی کتدی النکدن وصالِ دوست
هر دم خیالی دیده ده مهمان یتر منکا

[Mef'ûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün]

Cân olmaz ise, sen teki cânân yiter maña
Vasluñ bu ḫaste köñlüme dermân yiter maña

Hicrânuñ cefâsı eyle yaḫubdur bu köñlümi
Her şeb kapuñda nâle vü efgân yiter maña

Zulmât içinde âb-i heyât istemez köñül
La'lüñ zülâli çeşme-yi heyvân yiter maña

Zâhid! Kovar isen meni meyḫâneden bu gün
Rûz-i ezelde yâr ile peymân yiter maña

Gerçi Ḫetâî getdi elüñden visâl-i dûst
Her dem ḫiyâli dîdede mihmân yiter maña

***

Can olmazsa, senin gibi canan yeter bana
Vuslatın bu hasta gönlüme derman diye yeter bana

Ayrılığının cefası öyle yaktı ki gönlümü
Her gece kapında feryatlarım yeter bana

Karanlıklardaki hayat suyunu istemez gönül
Lâl dudağının suyu hayat suyu diye yeter bana

Hey sofu! Kovarsan beni meyhaneden bugün
Ezel günü yâr ile yaptığım ahit yeter bana

Hatâî! Gerçi dostun vuslatı gitti elinden
Gözümdeki hayali her an konuk diye yeter bana

19

دنیا یوزنده اول یوزی ماهم یتر منکا
هر دم غمنکده ناله و آهم یتر منکا

اثبات قیلمشم رخِ زرد و اشکِ سرخمی
دعویء عشقه بویله گواهم یتر منکا

عالم خلایقی منکا جمله حسود اوله
اول آستانک ایتی پناهم یتر منکا

زاهد اوکنمه طالعی سعدم دیب یوکش
سن وار ایشنکه بختِ سیاهم یتر منکا

کسمه امید رحمتِ حقدن خطائی سن
جمله خطاده لطفِ الهم یتر منکا

[Mef'ûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün]

Dünyâ yüzinde ol yüzi mâhum yiter maña
Her dem gamuñda nâle vü âhum yiter maña

İsbât kılmışam ruẖ-i zerd ü eşk-i surẖumı
Da'vî-yi 'aşka böyle güvâhum yiter maña

Âlem ẖelâyıkı maña cümle hasûd ola
Ol âsitânuñ iti penâhum yiter maña

Zâhid! Öğünme tâli'i sa'dem diyüb yüküş
Sen var işüñe, baẖt-ı siyâhum yiter maña

Kesme ümîd rahmet-i Hak'dan Ḫetâî sen
Cümle ẖetâda lutf-i İlâhum yiter maña

***

Dünya yüzünde o ay yüzlüm yeter bana
Her an gamından çektiğim ahlar yeter bana

Sararmış yüz, kanlı gözyaşıyla ispat ettim
Aşk davasında böyle tanık yeter bana

Alemde bütün varlıklar kıskanır beni
O eşiğin köpeği sığınak diye yeter bana

Hey sofu! Çok övünme bahtım açık diye
Var git işine; kara bahtım yeter bana

Hatâî! Hakk'ın rahmetinden kesme umudunu
Bütün hatalarımda Allah'ın lutfu yeter bana

20

خاکِ پاینک دلبرا چون تاج و دولت در منکا

پس یوزنک کورمک سننک تخت و سعادتدر منکا

چون غمِ عشقکده اولمک در حیاتِ جاویدان
حق بیلور اولمک دکل اول عینِ راحت در منکا

مونچه کیم دردنکده زحمت چکمشم ای بیوفا
چونکه سندندر بو زحمت جمله رحمت در منکا

گرچه مندن در حجاب اولورسن ای آرامِ جان
یوزنکی کورستدوکنک عینِ عنایت در منکا

دوشده کوردی دون خطائی یار اولمش همدمی
یا دوشمدر یا خیالم بو نه حالت در منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Ḫâk-i pâyüñ dilberâ çün tâc ü dovletdür maña
Pes yüzüñ görmek senüñ taḫt u se'âdetdür maña

Çün gam-ı 'aşkuñda ölmekdür heyât-ı câvidân
Hak bilür ölmek değül, ol 'ayn-i râhatdur maña

Munça kim derdüñde zahmet çekmişem ey bîvefâ
Çünki sendendür bu zahmet, cümle rahmetdür maña

Gerçi menden der hicâb olursen ey ârâm-i cân

Yüzüñi görsetdiğüñ ʻayn-i ʻinâyetdür maña

Düşde gördi dün Ḫetâî; yâr olmış hemdemi
Yâ düşümdür yâ ḫiyâlüm; bu ne hâletdür maña

***

Sevgilim! Ayağının toprağı bir devlet tacıdır bana
Senin yüzünü görmek baht ile saadettir bana

Aşkının gamıyla ölmek ebedi hayattır ya
Allah bilir; ölmek değil, rahatın kendisidir bana

Hey vefasız! Derdinle bunca zahmetler çektim
Madem zahmet sendendir; hepsi rahmettir bana

Canımın huzuru! Beni görünce saklarsın yüzünü
Yüzünü göstersen, inayet edersin bana

Düşünde gördü dün Hatâî; yâr hemdem olmuş
Ya düşümdür, ya hayalim; neler oluyor bana?

21

جانا کونکلده همدم اولان غم درر منکا
کور کیم فراغ اونده نه همدم درر منکا

آنجق یوزنک کورنده سننک جان دکل ملول
زلفنک کیمی کونکل دخی همدم درر منکا

دل تشنه اولسه وادیء هجرنکده غم یمز
لعلنک زلالی چشمۀ زمزم درر منکا

نَیچون سوردی خسته دل ای بی وفا سنی
بو چوخ بلا که هجرنک ایدر کم درر منکا

مسکین خطائی وصل ایله یوز ایل یاشر مدام
بو عمر کیم زمانه ده بیر دم درر منکا

[Mef'ûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün]

Cânâ köñülde hemdem olan gamdurur maña
Gör kim ferâğ evinde ne hemdemdürür maña

Ancak yüzüñ görende senüñ cân değül melûl
Zülfüñ kimi köñül daḫı hemdemdürür maña

Dil teşne olsa vâdi-yi hicrüñde, gam yimez
La'lüñ zülâli çeşme-yi Zemzemdür maña

Neyçün severdi ḫaste dil ey bîvefâ seni
Bu çoḫ belâ ki hicrüñ ider, kemdürür maña

Miskîn Ḫetâî vasl ile yüz il yaşar müdâm
Bu ömr kim zemânede bir demdürür maña

***

Canım benim! Gönlümde hemdem olan gamdır bana

Gör işte rahatlık evinde hemdem kimdir bana

Yüzünü görünce melul olan bir can değil
Zülfün gibi gönlüm de karışık görünür bana

Gönül susuz kalsa ayrılık vadisinde, gam yemem
Lâl dudağının duru suyu Zemzem çeşmesidir bana

Hey vefasız! Hasta gönlüm niçin severdi seni
Ayrılığından başıma gelen bela azdır bana

Zavallı Hatâî vuslatınla yüz yıl yaşar sürekli
O ömür bu zamanede bir andır bana

22

دلبرا اول آی یوزنک خورشیدِ تاباندر منکا
باغچه نک ایچنده آخن صو آبِ حیواندر منکا

مسجده وارمغ نه حاجت دیدم ای زاهد ینه
روی ایلن زلفی آننک کفریله ایماندر منکا

مدعیلر طعنه سندن صنمکز کیم من دونم
اول منم جانم ایچنده جانِ جاناندر منکا

من سننکله سویلشنده گر زمستان گر بهار
هر نه چاغ کورسم سنی عالم گلستاندر منکا

ای خطائی چون سنکا حقدن نظردر هر زمان
عشقک ایله بو حیاتم باغِ رضواندر منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Dilberâ ol ay yüzüñ ḫurşîd-i tâbândur maña
Bağçeñ içinde aḫan su âb-ı heyvândur maña

Mescide varmağ ne hâcet didüm ey zâhid yine
Rûy ilen zülfi anuñ küfrile îmândur maña

Müdde'îler ta'nesinden sanmañız kim men dönem
Ol menem cânum içinde cân-ı cânândur maña

Men senüñle söyleşende ger zemistân ger behâr
Her ne çağ görsem seni 'âlem gülistândur maña

Ey Ḫetâî çün saña Hak'dan nazardur her zemân
Aşkuñ ile bu heyâtum bâğ-i Rizvândur maña

***

Dilberim! O ay yüzün parlak güneştir bana
Bahçen içinde akan su hayat suyudur bana

Ey sofu! Ne gerek var ki mescide varmana?
Onun yüzü ile zülfü küfür ile imandır bana

İddiacılar kınayacak diye dönerim sanmayın
O canımın içindedir; cananın canıdır bana

Seninle konuştuğumda ister kış ister bahar olsun
Ne zaman görsem seni alem gülistandır bana

Hatâî! Hakk'ın inayeti vardır sana daima
Aşkın ile o hayatın cennet bahçesidir bana

23

نطقِ انفاسِ مسیحنک دمبدم جاندر منکا
چونکه من خضرم دوداغنک آبِ حیواندرمنکا

بیلمزم عالمده یارب گردشِ ایامِ غم
لطف و احساننک میدر یا جورِ هجراندر منکا

ویرمشم ایمانمی زنجیرِ زلفنک کفرینه
بندِ زلفِ کفرنکی کوردم نه ایماندر منکا

دون رقیبِ کافرِ گمراه ایله عیبنده کیم
هر حکایتلر که قیلدم جمله پنهاندر منکا

بو خطائی برله سویلش بر دخی ای شاهِ حسن
تا دهاننک خاتمِ مهرِ سلیماندر منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Nutk-i enfâs-ı Mesîhüñ dembedem cândur maña
Çünki men Ḫızrem dudağuñ âb-ı heyvândur maña

Bilmezem ʻâlemde Yârab gerdiş-i eyyâm-ı gam
Lutf u ihsânuñ mıdur yâ covr-i hicrandur maña

Virmişem îmânumı zencîr-i zülfüñ küfrine
Bend-i zülf-i küfrüñi gördüm ne îmândur maña

Dün rakîb-i kâfir-i gümrâh ile ʻaybında kim
Her hikâyetler ki kıldum cümle pinhândur maña

Bu Ḫetâî birle söyleş bir daḫı ey şâh-ı hüsn
Tâ dehânuñ ḫâtem-i mühr-i Süleymândur maña

***

Mesih nefesli konuşman her an candır bana
Hızırım ben; dudakların hayat suyudur bana

Yarabbi! Alemde gamlı günlerin geçişini bilmem
Lutfun, ihsanın mıdır yoksa hicran cevri midir bana?

Verdim imanımı zülüf zincirinin küfrüne
Kafir zülfünün bağını gördüm, ne imandır bana

Dün yoldan çıkmış kafir rakibi ayıplamak için
Anlattığın ne hikaye varsa, tümü gizlidir bana

Güzellik şahı! Şu Hatâî ile söyleş bir kez daha
Ağzın Süleyman'ın yüzüğündeki mühürdür bana

24

دلبرا عشقنک بو تنده سوکولو جاندر منکا

پرتوِ مهرِ رخنک خورشیدِ تاباندر منکا

دردِ هجرنکدن سننک هرگز شکایت قیلمزم
هیچ علاج ایتمن طلب، نَیچون که درماندر منکا

آستاننک خاکنی ویرمن جمیعِ عالمه
هر اياغنک توپراغی ملکِ سلیماندر مکا

تا جمالنک مصحفن کوردم ایا نورِ اله
ذکرِ عشقنک دلده دائم وردِ قرآندر منکا

ای خطائی خوبلرنک جوری وفادر عاشقه
فرقتِ هجری نگارنک لطف و احساندر منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Dilberâ ʻaşkuñ bu tende sevgülü cândur maña
Pertev-i mihr-i ruḫuñ ḫurşîd-i tâbândur maña

Derd-i hicrüñden senüñ hergiz şikâyet kılmazam
Hîç ilâc itmen taleb, neyçün ki dermândur maña

Âsitânuñ ḫâkini virmen cemî'-i âleme
Her ayağun toprağı mülk-i Süleymân'dur maña

Tâ cemâlüñ Mushafın gördüm eyâ nûr-i İlâh

Zikr-i ʻaşkuñ dilde dâim vird-i *Kur'ân*'dur maña

Ey Ḫetâî ḫûblaruñ covri vefâdur ʻâşıka
Firkat-i hicri nigâruñ lutf u ihsândur maña

****

Sevgilim! Aşkın bu bedende aziz candır bana
Yanak güneşinin ışığı parlak güneştir bana

Senin ayrılık derdinden şikayet etmem asla
Tedavi talep etmem; çünkü dermandır bana

Eşiğinin toprağını vermem bütün aleme
Ayaklarının toprağı Süleyman mülküdür bana

Ey Tanrı nuru! Cemalinin Mushafını gördüm ya
Aşkını gönlümde zikretmek daima Kur'ân virdidir bana

Hatâî! Güzellerin cevri vefadır aşığa
Sevgiliden ayrı kalmak lutuf, ihsandır bana

25

ای جمالنک گلستِانی باغِ مینودر منکا
جنتِ رضوان که دیرلر اول سرِ کودر منکا

یوزنک اوسته زلفنکی تا کوردم ای روحِ روان
کیجه کوندوز آغلامق عشقنکله خوش خودر منکا

هجر سرگردانلغن چرخِ فلکدن کورمنم
بو جفالرنی قیلن اول یارِ مهرودر منکا

کیجه لر تا صبح اولنجه اویخو کلمز عینمه
تا خیالنک دائما چشممده قارشودر منکا

آنجا یاش توکدی خطائی فرقتنکدن ای صنم
خانجارو باقسم کوزمده یر یوزی صودر منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Ey cemâlüñ gülsitânı bâğ-ı Mînûdur maña
Cennet-i Rızvân ki dirler ol ser-i kûdur maña

Yüzüñ üste zülfüñi tâ gördüm ey rûh-i revân
Gice gündüz ağlamak ʻaşkuñla ẖoş ẖûdur maña

Hicr sergerdânlığın çerẖ-i felekden görmenem
Bu cefâlarnı kılan ol yâr-i mehrûdur maña

Giceler tâ subh olunca uyẖu gelmez ʻaynuma
Tâ ẖiyâlüñ dâimâ çeşmümde karşudur maña

Anca yaş tökdi Ḫetâî firkatüñden ey sanem
Ḫancaru baksam gözümde yeryüzi sudur maña

***

Cemalinin gülistanı cennet bağıdır bana

Rızvan cenneti dedikleri yer yârin sokağıdır bana

Ruhirevanım! Yüzün üstünde zülfünü göreli
Aşkınla gece gündüz ağlamak hoş adettir bana

Hicran avareliğini görmüyorum çarkıfelekten
Bu cefaları çektiren o ay yüzlü yârdir bana

Geceleri sabaha kadar uyku girmez gözüme
Hayalin daima gözümün karşısında bakar bana

Hatâî ayrılığından öyle yaş döktü ki güzelim
Nereye baksam, gözümde yeryüzü su görünür bana

26

کتدی اول مهرو بسی درد و بلا قالدی منکا
نی بلا بل کیم یوکوش جور و جفا قالدی منکا

مونچه کلدم من گدایه هیچ عنیات قیلمدنک
ایشیکنکده قیلدغم دستِ دعا قالدی منکا

مژده کلدی دلسِتانمدن که قتل اولدی رقیب
شکر کیم بیگانه کتدی، آشنا قالدی منکا

آنجه کوکب کیمی یاش توکدی غمنکدن کوزلرم
یر ایله کوک ایله کیوان ده باخه قالدی منکا

ای خطائی زلفی آریتدی یوزندن زنگبار
دلبرِ چین و ختن خوبِ ختا قالدی منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Getdi ol mehrû, besî derd ü belâ kaldı maña
Niy belâ bel kim yüküş covr u cefâ kaldı maña

Munça geldüm, men gedâya hîç ‘inâyet kılmaduñ
İşiğüñde kılduğum dest-i du’â kaldı maña

Müjde geldi dilsitânumdan ki katl oldı rakîb
Şükr kim bîgâne getdi, âşinâ kaldı maña

Anca kovkeb kimi yaş tökdi gamuñdan gözlerüm
Yer ile gök ile Keyvân da baẖa kaldı maña

Ey Ḫetâî zülfi arıtdı yüzinden zengibâr
Dilber-i Çîn ü Ḫuten, ḫûb-i Ḫıtâ kaldı maña

***

Gitti o ay yüzlü; çokça dert, bela kaldı bana
Bela da neymiş?! Ne çok cevir cefa kaldı bana

O kadar geldim; inayet etmedin ben yoksula
Eşiğinde uzattığım dua eldi kaldı bana

Müjde geldi gönlümü alandan: Öldürüldü rakip!
Şükür Allah'a! Yabancı gitti; aşina kaldı bana

Gamından yıldızlar gibi yaş döktü gözlerim
Yer, gök ile alem de baka kaldı bana

Hatâî! Zülüflü yüzünden karalık temizlendi
Çin, Huten dilberi ile Hıtay güzeli kaldı bana

27

کتدی اول دلبر يانمدن يوز جفا قالدی منکا
جور بيلمن کيم بلا بی منتها قالدی منکا

ای پری چوق عشوهٔ حسننکله مغرور اولمه کيم
ملکِ فانی صانمه غل کيم نه سکا قالدی منکا

تا کيم اول خورشيد رخ کتدی کوزمدن صو کيمی
کوز ياشم آننک يوزندن آشنا قالدی منکا

سن کيدندن برلو آنجا زار و افغان ايتمشم
يير و کوک انس و ملک جمله باخه قالدی منکا

دلبرنک کلدی خطائی سن نيدرسن دنيانی
چونکه جان کتدی بو تن يارب نيا قالدی منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Getdi ol dilber yanumdan, yüz cefâ kaldı maña
Covr bilmen kim belâ bîmüntehâ kaldı maña

Ey perî çok ‘işve-yi hüsnüñle mağrûr olma kim
Mülk-i fânî sanmagıl kim ne saña kaldı maña

Tâ kim ol ḫurşîdruḫ getdi gözümden su kimi
Gözyaşum anuñ yüzinden âşinâ kaldı maña

Sen gidenden berlü anca zâr ü efgân itmişem
Yir ü gök, ins ü melek cümle baḫa kaldı maña

Dilberüñ geldi Ḫetâî, sen nidersen dünyanı
Çünki can getdi bu ten Yârab niyê kaldı maña

***

Gitti o dilber yanımdan; yüz cefa kaldı bana
Cevri bilmem ama sonsuz bela kaldı bana

Ey peri! Güzelliğinin işvesiyle çok mağrur olma
Sanma ki fani mülk ne sana kalır ne bana

O güneş yanaklı gözümden su gibi gitti gideli
Onun yüzünden gözyaşım aşina kaldı bana

Sen gittin gideli o kadar inledim ki
Yer, gök, insanı, meleği baka kaldı bana

Hatâî! Dilberin gitti; ne yapacaksın dünyayı?
Yarabbi! Can gittikten sonra bu beden niye kaldı bana?

28

آه کیم سن کتدنک ای آی یوزلو جان قالدی منکا

جان سننكله كتدى جسمِ ناتوان قالدى منكا

تا كه سن كتدک يانمدن اى دلارامم منم
حالتِ وصلنک كونكلده پاسبان قالدى منكا

گرچه گلزارِ جمالنک كتدى قارشمدن منم
دلده مهرِ قامتک سروِ روان قالدى منكا

گر نهان اولدى كوزمدن اول پرى پيكر صنم
كوكده ماه آننک يوزندن بير نشان قالدى منكا

تا كه سندن آيرو دوشدى بو خطائى خسته دل
بوىِ موينک مشک ايله عنبر فشان قالدى منكا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Âh kim sen getdüñ ey ay yüzlü can kaldı maña
Can senünle getdi, cism-i nâtüvan kaldı maña

Tâ ki sen getdüñ yanumdan ey dilârâmum menüm
Hâlet-i vasluñ köñülde pâsbân kaldı maña

Gerçi gülzâr-ı cemâlüñ getdi karşumdan menüm
Dilde mihr-i kâmetüñ, serv-i revân kaldı maña

Ger nihân oldı gözümden ol perîpeyker sanem

Gökde mâh anuñ yüzinden bir nişân kaldı maña

Tâ ki senden ayru düşdi bu Ḫetâî ḫastedil
Bûy-i mûyuñ müşk ile ʻanber feşân kaldı maña

***

Ay yüzlüm! Sanma ki sen gidince can kaldı bana
Can seninle gitti; güçsüz beden kaldı bana

Gönlümün huzuru! Sen gittin gideli yanımdan
Vuslatının hali gönülde bekçi kaldı bana

Gerçi cemalinin gül bahçesi gitti karşımdan
Gönülde boyunun sevgisi, servirevan kaldı bana

Gerçi gözümden saklandı o peri vücutlu senem
Gökte ay onun yüzünden bir işaret kaldı bana

Senden ayrı düştü düşeli gönlü yaralı Hatâî
Saçının kokusu misk ile amber saçtı bana

29

حق ازل میخانه سندن ویردی بو جامی منکا
کائنات اهلی تعجب قیلدیلر خامّی منکا

بیلمز ایدم خطِ رخسارنک صفاتن سویلمک
فتنه چشمنک غمزه سی اوکرتدی الهامی منکا

صبر و آرامم کدوبدر کورمزم عینمده خواب
فرقتنک بر ایلمشدر صبح ایله شامی منکا

چوخ جفا حاصل اولور سندن منکا ای بی وفا
عاقبت ایلر خیالنک رسمِ بدنامی منکا

کوینکنکدن چیخ دیدم شول سروِ گل انداممه
ذره جه قاینمدی کورستدی اندامی منکا

ای خطائی زلفننک زنجیرینه قید ایتمه دل
دانه در خالی آننک هم زلفیدر دامی منکا

[Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün]

Hak ezel meyḫânesinden virdi bu câmı maña
Kâinât ehli te'accüb kıldılar ḫammı maña

Bilmez idüm ḫatt-ı ruḫsâruñ sıfâtın söylemek
Fitne çeşmüñ gamzesi öğretti ilhâmı maña

Sabr u ârâmum gedübdür, görmezem 'aynumda ḫâb
Firkatüñ bir eylemişdür subh ile şâmı maña

Çoḫ cefâ hâsil olur senden maña ey bîvefâ
'Âkıbet eyler ḫiyâlüñ resm-i bednâmî maña

Köyneğüñden çıḫ didüm şol serv-i gülendâmuma
Zerrece kayınmadı, görsetdi endâmı maña

Ey Ḫetâî zülfünüñ zencîrine kayd itme dil
Dânedür ḫâlı anuñ hem zülfidür dâmı maña

***

Hak ezel meyhanesinden verdi bu kadehi bana
Kainatta yaşayanların tümü şaştı bana

Bilmezdim ayva tüylerinin vasfını söylemeyi
Fitneci gözünün gamzesi öğretti ilhamı bana

Sabrım, huzurum kalmadı; uyku girmez gözüme
Ayrılığın bir etmiştir sabah ile akşamı bana

Hey vefasız! Çok cefalar ediyorsun bana
Hayalin sonunda kötü şöhreti verecek bana

O gülendam selvime "Gömleğinden çık" dedim
Zerrece umursamadı; gösterdi endamını bana

Hatâî! Zülfünün zincirine bağlama gönlünü
Yemdir onun beni; zülfü de tuzaktır bana

30

یا الهی ایسترم سندن بو انعامی منکا
ایدسن همدم کیم اول سروِ گل اندامی منکا

شول بتِ نامهربان هرگز منی یاد ایتمدی
بر محبت قیلمدی آخر سرانجامی منکا

جورِ هجران چکدیکمدن قالمیوبدر طاقتم
یا نصیب ایتسک نولیدی صبر و آرامی منکا

کونکلم آلدک بی تکلف جانمی آلمق ندر
کولدورر عشقنکده دائم خاص ایلن عامی منکا

کچدی عمرنک ای خطائی اوش بو ضایع دنیاده
شول وفاسز لبلرندن ویرمدی کامی منکا

Yâ İlâhî! İsterem senden bu in'âmı maña
İdesen hemdem kim ol serv-i gülendâmı maña

Şol büt-i nâmihribân hergiz meni yâd itmedi
Bir mahabbet kılmadı âḫir serencâmı maña

Cevr-i hicrân çekdiğümden kalmayupdur tâkatüm
Yâ nasîb itseñ nolaydı sabr ü ârâmı maña

Köñlüm aldın bîtekellüf cânumı almak nedür
Güldürür 'aşkuñda dâim ḫass ilen 'âmı maña

Keçdi ömrüñ ey Ḫetâî! Uşbu zâyi' dünyada
Şol vefâsız lebleründen virmedi kâmı maña

***

Allahım! Bir bağışta bulunmanı isterim bana
Hemdemim et o gül endamı bana

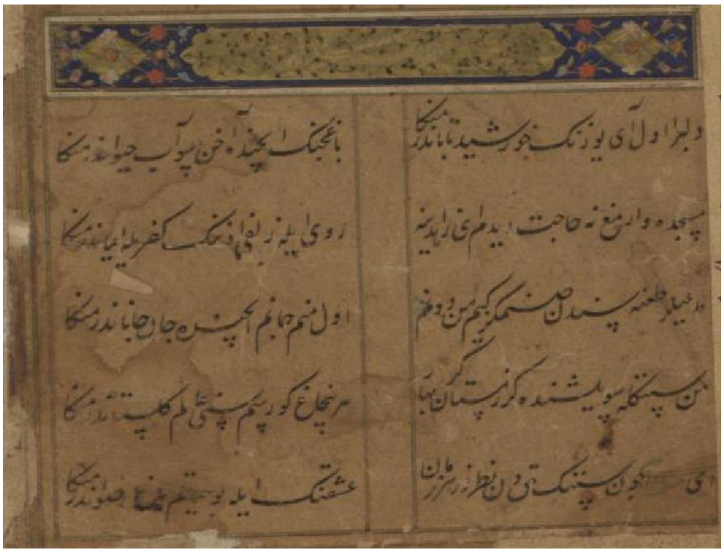
O sevgisiz güzel asla anmaz oldu beni
Bir sevgi göstermez oldu artık bana

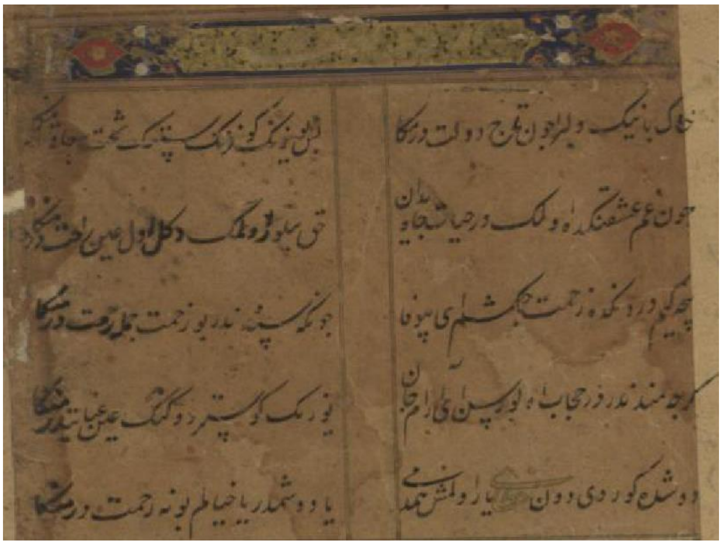
Hicran cevri çektiğimden kalmadı dermanım
Ya nasip etsen nolurdu sabırla huzuru bana!

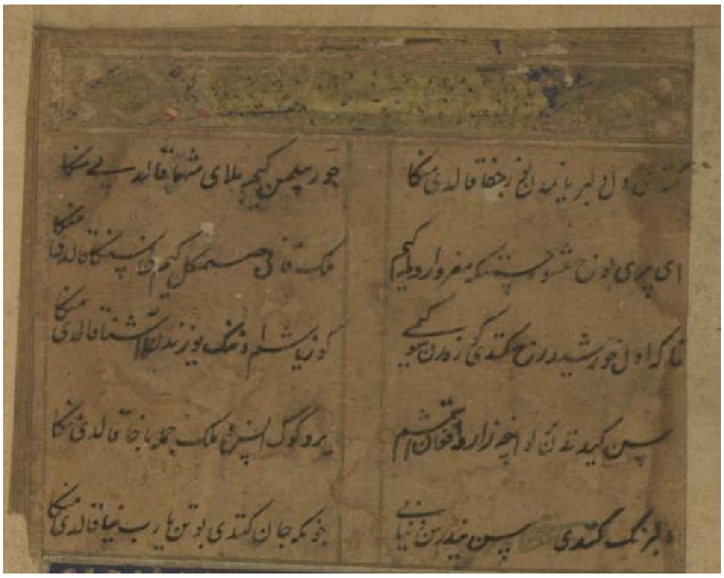
Gönlümü aldın; teklifsizce canımı almak da nedir?
Güldürür aşkında devamlı havassı, avamı bana

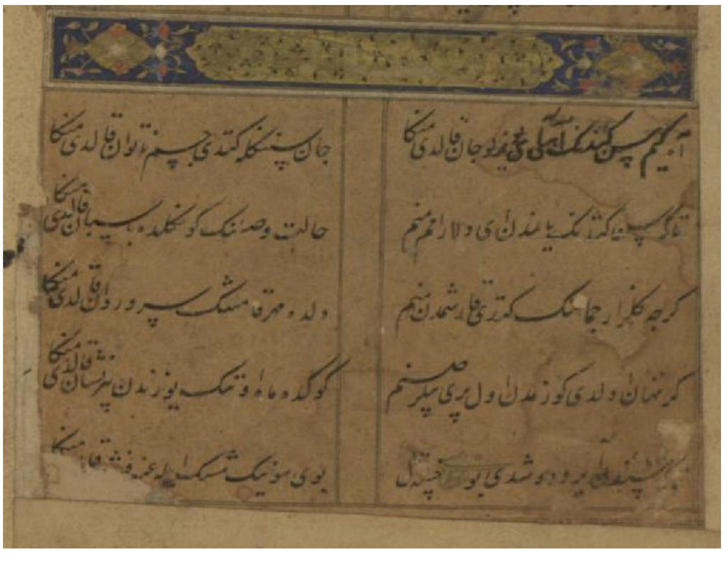
Hatâî! Şu yitik dünyada ömrün geçti
O vefasız leblerinden vermedi muradımı bana

Ek 1: İran nüshası

Ek 2: Vatikan nüshası:

